

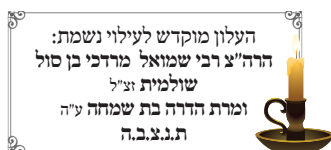
מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור, ב"י, שו"ע, מ"א, ט"ז ומשנ"ב על הדף

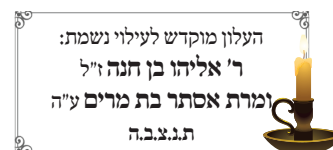
כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבן חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום ג' ו' חשוון-יום א' י"א חשוון תשפ"ב

שבוע פרשת לך-וירא

דף ב'

משנה באחד בתשרי ראש השנה .. ולשמיטין וליובלות.

רש"י פירשה לענין עבודה בקרקע, שכתב וז"ל "משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה" עכ"ל.

והרמב"ם [פ"ד מהל' שמיטה ויובל הלכה ט'] כתב "באחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות, פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ר"ה הרי אלו מותרין, ואף על פי שאוסף אותם בשביעית הרי הן כפירות ששית לכל דבר, ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ר"ה הרי הן כפירות שביעית עכ"ל ומבואר שפירשה אף לענין קדושת שביעית בפירות שביעית שתלוי בזמן ראש השנה.

למלכים למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין פסולין ...

רש"י פירש שאם לא היו קובעים יום לתחילת שנת המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר, וכגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית לזה פלוני מפלוני מנה, והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלווה אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה, כאותה ששנינו כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, ואין אנו יודעין אם הלווה קודם לכן או אחר כן, אבל ראינו שהלווה מנה בתמוז בשנה שלישית למלך פלוני,

ואם אין הדיינין יודעין באיזה חודש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו אם כסליו קודם לתמוז, אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו שלאחריו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא, ואם עמד בין כסליו לתמוז שלאחריו נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא, ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו.

וכתב הר"ן שצ"ל לדעת רש"י דמיירי כגון שהמלוה והלוה מודים שלא הלווה אלא פעם אחת, כי אם אינם מודים בזה אפשר לתלות שהיה כאן שתי הלואות.

עוד כתב, שמוכח מפרש"י שאם לא היו קובעים ר"ה קבוע למלכים, והיה ספק אם השטר מוקדם או מאוחר לא היו גובין ממנו מספק. והקשה שמהגמ' בסנהדרין [לב.] וב"ב [קעא.] מוכח שכל היכא שאפשר למיתלי בשטר מאוחר תלינן ליה [ואפשר שהטעם משום שיש לשטר חזקה שהוא כשר] וא"כ אם היו ב"ד מסופקים אם השטר מוקדם או מאוחר צריכים לתלות שהשטר מאוחר וכשר.

ועוד האריך הר"ן להקשות על פרש"י, ולכן פירש שמ"ש בגמ' נפ"מ לשטרות אין הכוונה שאם לא היו קובעים זמן למלכים היה השטר נפסל מספק, אלא שאחרי שקבענו זמן למלכים יש לכתוב את השטרות לפי זמן זה.

כתב הטור [חומ"ס סימן מ"ג ס"ז] שבשטרי חוב המוקדמין נחלקו הראשונים, שלדעת הרי"ף ורש"י פסולין לגבות בהם ממשעבדי אפי' מזמן ההלואה שלא יבוא לטרוף לקוחות

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרובבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמועטה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000 תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורם זוכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

שלא כדן, אבל מבני חרי אפשר לגבות בהם, ואינו יכול לטעון פרעתי דאמר ליה שטרא בידי מאי בעי, ונשבע מלוה ונוטל, ואם יש בו נאמנות נוטל בלא שבועה ואם טען הלוה לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן.

ולדעת הר"י וכן היא מסקנת הרא"ש, פסולין לגמרי, וגם מבני חרי אי אפשר לגבות בהן.

והב"י כתב שדעת הרמב"ם [פכ"ג מהל' מלוה ולוה ה"א] כדעת רש"י שגובין בהן מבני חרי.

ולענין הלכה כתב הב"י, שכיון שהרי"ף והרמב"ם ורש"י מסכימים שגובין בהן מבני חרי, כן הלכה.

והשו"ע [סימן מ"ג סעיף ו'] כתב: שטרי חוב המוקדמים, פסולים, שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדן. ולפיכך קנסו אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין, גזרה שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו. ואם יטעון הלוה פרעתי, דינו כטוען כן בשאר שטרות. ואם טען להד"מ, הוחזק כפרן.

והרמ"א כתב וי"א דפסול לגמרי.

וכתב הש"ך [סק"י] שאם בא לב"ד אם שטר מוקדם לדעה הראשונה שגובה בו מבני חורין מגבין אותו מיד וקורעין את השטר כדי שלא יבוא לגבות ממשועבדים או שכותבים לו פסק דין ומאז יכול לגבות ממשועבדים ואת השטר לוקחים ממנו.

וכתב הסמ"ע [סק"י] שאפילו אם ב"ד יכתבו לו על השטר שלא יגבה בו מזמן ראשון אין גובין בו ממשועבדים כיון שמתחילת כתיבתו היה ראוי לטרוף בו מזמן ראשון. והש"ך [סק"י] כתב שאם המלוה עצמו יכתוב על השטר שאינו יכול לגבות בו מזמן ראשון קודם שנראה לב"ד כשר.

ולדעת ר"י שפסול לגמרי כתב הסמ"ע [סק"י] שאין הכוונה שפסול לגמרי רק אם טוען לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן ואם טוען פרעתי נאמן והש"ך [סק"י] שאע"פ שכן הוא דעת רבנו יונה בטור לקמן [סימן מ"ה ס"ז] מכל מקום דעת ר"י שפסול לגמרי ואף אם טען להד"מ לא הוחזק כפרן.

עוד כתב הש"ך [סק"י] שהגידולי תרומה כתב שהטעם שלדעת ר"י השטר פסול לגמרי הוא משום שהעדים פסולים והש"ך השיג שאין זה הטעם אלא משום גזירה שמא יגבה בו מזמן ראשון.

עוד כתב הש"ך [ס"ק י"ד] שאם הלוה מודה שלוה ולא פרע פשיטא דלכו"ע גובה את חובו.

דף ד'

אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך כיון שעברו עליו ג' רגלים עובר בכל תאחר...

כתב הרמב"ם [פ"ד מהל' מעשה הקורבנות הי"ג] "אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן, מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל שפגע בו תחלה, שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וגו', כלומר בעת שתביא לחוג תביא כל מה שאתה חייב לו, ותתן כל חוב שעליך לשם, הגיע הרגל ולא הביא הרי זה ביטל מצות עשה, עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קורבנותיו שנדר או התנדב, או שלא נתן הערכים והחרמים והדמים הרי זה עבר בלא תעשה, שנאמר לא תאחר לשלמו, אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי כל השנה כולה, ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה" ומבואר ברמב"ם שפוסק שאינו עובר בכל תאחר עד שיעברו עליו שלשה רגלים, אולם אפילו אם עברו עליו שלא כסידרן עובר עליהן.

וכתב הכס"מ, שמקורו מהגמ' דילן, ופסק כת"ק שצריך שיעברו עליו שלשה רגלים, ואין צריך שיהיו כסדרן, ודלא כר"ש, ואע"ג שסתם מתני' שאחד בניסן הוא ראש השנה לרגלים היא כר"ש, פסק הר"מ דלא כסתם משנה משום שת"ק דברייתא פליג עליה, וגם ר"מ ור"ש ס"ל דלא כוותיה, ופסק הרמב"ם כרבים אף שהוא נגד סתם משנה. ועוד שבגמ' משמע שרבא ג"כ סובר כן, וכיון שרבא סובר כן יש לפסוק כן.

ובשם המהר"י קורקוס כתב הכס"מ, שאין זה נחשב סתם משנה כר"ש, כי רבי לא רצה לסתום כר"ש, אלא כיון שכתב שאחד בניסן הוא ר"ה למלכים כתב גם שהוא ר"ה לרגלים אליבא דר"ש אף שאין הלכה כוותיה.^א

שכולן מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו...

מבואר ברמב"ם [פי"א ה"ט] שזה קאי על אופן שלא היה בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף.

מנה ימים וקדש חודש...

בדין זה כלול שיש למנות ימים ולא למנות שעות, וכמ"ש הרמב"ם [הל' קידוש החודש פ"ח ה"א] וז"ל "חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים כמו שביארנו, ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא, שנאמר עד חדש ימים מפי השמועה למדו שימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות".

דף ה'

מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי.

הטור [סימן תפ"ט] הביא בזה שלש דעות, הדעה הראשונה שיש למנות את הימים ואת השבועות בכל יום, וכגון ביום

א ועי' בגמ' להלן [ז"ע] דאמר שם רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי ברגלים סבר לה כר"ש לכאורה לא משמע כפירוש המהר"י קורקוס.

דף ו'

אמר רבא וצדקה מיחייב עליה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים ...

כתב הרא"ש [סימן א'] שזה מיידי דווקא במפריש צדקה סתם דומיא דנדר ונדבה וקרבנות, אבל יכול אדם להפריש מעות לצדקה שיהיו מונחין אצלו ליתנם לעניים מעט ע"י מקום שיראה לו, ואין בשהיתו משום בל תאחר.

אולם הרמב"ם [פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה א'] כתב "ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני אינו צריך להפריש".

ודקדק הטור [יו"ד רנ"ז סעיף ג'] מדבריו שאין תנאי מועיל אלא כשאין עני, והק' עליו הטור, דאם אין עני למה צריך תנאי, והרי החיוב הוא רק משום שהעניים מצויין, ופשיטא שאינו חייב לחזור עד שיזדמנו לו עניים ואפי' בלא שעשה תנאי.

והב"י כתב, שאפשר שגם הרמב"ם מודה שאפי' אם יש עניים והתנה שלא יתן את הצדקה בבת אחת אלא מעט מעט מועיל תנאו, ומה שכתב הרמב"ם שהתנה שלא יתן עד שימצא עני, הוא אורחא דמילתא, שכן היא הדרך להתנות כי אם יש עניים נותנים לעניים.

ומה שהקשה הטור שאם אין עניים אין צריך תנאי, שהרי אין לו עניים ליתן להם, תירץ הבית יוסף שאם אין עניים ולא עשה תנאי חייב להפריש, ואינו חייב ליתן עד שיזדמנו לו עניים, ואם עשה תנאי התנאי מועיל שאינו צריך אפי' להפריש.

וכיו"ב כתב הט"ז [סק"ג], ובאמת שכן הוא לשון הרמב"ם "ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני אינו להפריש" משמע שעיקר החידוש שאינו חייב להפריש, ונראה שגם הטור סבר שכן היא דעת הרמב"ם, אלא שדעת הטור שכיון שאם אין עניים אינו חייב לחזור אחריהם, גם אינו צריך להפריש ואפי' אם לא עשה תנאי ודוק.

והשו"ע [שם] כתב הצדקה, הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך האומר: הרי עלי סלע לצדקה או הרי הסלע זו צדקה, חייב ליתנה לעניים מיד. ואם איחר, עובר בבל תאחר. שהרי בידו ליתן מיד, ועניים מצויים הם. ואם אין שם עניים, ומניח עד שימצא עניים. ע"כ.

ומבואר מדבריו שאף אם אין עניים מחויב להפריש עד שימצא עניים, וזה כמו שביאר בבית יוסף בשיטת הרמב"ם, ולמה שנתבאר הטור חולק ע"ז אך השו"ע פסק כהרמב"ם.

הר"ן הביא שהק' התוס' שבבביתא מבואר שעוברים בכל תאחר בצדקה אחרי שלש רגלים, ורבא אמר דאי קיימי עניים עוברים לאלתר, ותיירצו דרבא מיידי בדאיכא עניים והבביתא מיידי בדליכא עניים, ובזה אף שאינו עובר לאלתר מ"מ מחויב לחזור אחרי עניים עד שלש רגלים, ואם עבר שלש רגלים עבר בבל תאחר.

השמיני לומר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד, הדעה השנייה היא דעת הראב"ה, שאין צריך למנות את הימים רק עד שיגיע לשבוע, אבל אחרי שהגיע לשבוע, וכגון ביום השמיני אינו צריך לומר היום שמונה ימים, רק יאמר היום שבוע אחד ויום אחד, והדעה השלישית שאין להזכיר שבוע רק בסוף השבוע, וכגון ביום השביעי לומר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד, וביום השמיני אין צריך להזכיר שבוע, וביום י"ד צריך להזכיר שהם ב' שבועות, וכתב הטור שנהגו כדעה הראשונה, וכן עיקר.

וכתב הב"י שם שהסברא השלישית שהזכיר הטור היא דעת הר"ן, [בסוף פסחים] אלא שכתב שהחמירו על עצמם למנות ימים ושבועות בכל לילה, ורק הר"ז ערער בדבר אבל מנהג ישראל תורה הוא.

והשו"ע [סימן תפ"ט סעיף א'] פסק כדעת הטור, וכמנהג ישראל לספור בכל יום ימים ושבועות.

וכתב המ"א [סק"ד] שאם ספר ימים ולא ספר שבועות יצא בדיעבד, משום שספירת העומר בזמן הזה דרבנן, וכמ"ש הב"י שכן הוא דעת רוב הפוסקים.

עוד כתב שאף אם מנה שבועות לבד יצא.

והמשנ"ב [סק"ז] כתב שאם מנה ימים ולא מנה שבועות, יש אומרים שיצא, ויש אומרים שלא יצא וצריך לחזור ולספור, ולכן יחזור ויספור בלא ברכה, ואם מנה שבועות ולא מנה ימים, וכגון שאמר ביום השביעי היום שבוע אחד ולא הזכיר ימים כלל, לכו"ע לא יצא, ובשער הציון [סק"א] ביאר בזה שאף שהמ"א כתב שאם מנה שבועות ולא מנה ימים יצא, היינו דווקא כגון ביום השמיני, שאמר היום שבוע אחד ויום אחד, אבל קודם היום השמיני לא יצא.

תודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן חברתה אין לה תקנה היכי ליעביד ליקרבה וליקריב לחם בעדה דלמא תמורה היא ליקרבה בלא לחם דילמא תודה היא ...

כתב הרמב"ם [פי"ב מהל' פסולי המוקדשין הי"ג] "האומר הרי זו תודה ונתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא, הרי זו הנשארת אין לה תקנה שאם יביא עמה לחם שמא התמורה היא, ואם הביאה בלא לחם שמא התודה היא, לפיכך לא תקרב זו לעולם אלא תרעה עד שיפול בה מום עכ"ל.

והראב"ד השיג על הרמב"ם שאין זו תקנה, אלא יביא אחרת, ולחמה ודמיה של זו יביא בלא לחם, שהיא מותר לתודה.

והכס"מ כתב שאינו מבין השגת הראב"ד, כיון שבגמ' [מנחות פ ע"ב] מבואר שאם אמר הרי עלי צריך להביא תודה אחרת, ואם אמר הרי זו אין צריך להביא תודה אחרת, והרמב"ם פתח שאמר הרי זו תודה, וא"כ אינו צריך להביא תודה אחרת, וממילא אין לתודה זו דין של מותרת תודה, ואינה יכולה להיקרב בלא לחם, ולכן תרעה עד שיפול בה מום.

והרשב"א הקשה דא"כ גם בקרבנות נחלק בין היכא דאיכא כהנים בבית המקדש דעובר לאלתר, ובין היכא דליכא כהנים בבית המקדש שאינו עובר אלא לאחר ג' רגלים.

ולכן תירץ הרשב"א שמה שאמר רבא שבדקיימי עניים עובר לאלתר, היינו בעשה אבל בלא תעשה של בל תאחר אינו עובר אלא לאחר ג' רגלים ואפי' היכא דקיימי עניים, וכן פירש הרב ישעיה מטראני.

והר"ן כתב, שמה שאמרו ג' רגלים הוא בדברים התלויים בבית המקדש, אבל בדברים שאינם תלויים בבית המקדש, וכגון צדקה, אינו עובר בג' רגלים, אלא היכא דקיימי עניים עובר לאלתר בבל תאחר, והיכא דלא קיימי עניים לא עובר אף לאחר ג' רגלים, ומה שכתוב בברייתא שעובר בג' רגלים, הכוונה שעד ג' רגלים הוא ודאי עובר, אך יש חילוק שבהקדשות וכדו', עובר לאחר ג' רגלים, ובצדקה עובר לאלתר, וזה גופא מה שפירש רבא וכל זה הועתק בבית יוסף.

ובשו"ע הנ"ל, מבואר שפסק כדעת הר"ן שהיכא דקיימי עניים עובר לאלתר בבל תאחר, והיכא דלא קיימי עניים אינו עובר כלל לא בעשה ולא בבל תאחר, ואפי' לאחר ג' רגלים, וכ"כ הש"ך [סק"ה] בדעת השו"ע, והוסיף שכן נראה דעת הב"ח.

כתב הר"ן, שנשאל ר"ת על הצדקה שאנו פוסקים בבית הכנסת או בבית, אם עוברים מיד כיון שקיימי עניים, והשיב דאנו תורמים את התרומה לדעתנו, שהאדם שתורם עושה את עצמו כגזבר, ואילו היה נותן אותה לגזבר היה הנודר נפטר בכך, ואם הגזבר ממתין עד שיבואו עניים, או מחלקה מעט מעט, אינו עובר, גם הנודר אינו עובר, שהרי הוא עשה עצמו כגזבר.

ופירש הר"ן שדעת ר"ת שמה שאמר רבא עבר עלה לאלתר פירושו שהאדם מחויב להחליט מיד שהוא מחלקה לעניים, ואם החליט שלא יתנה לעניים עבר מיד, אבל אם בדעתו ליתנה לעניים, אפי' יתנה לאחר זמן מרובה לא עבר. והבי"ה הביא את דברי הר"ן, וכתב הב"י שכ"כ הסמ"ג והסמ"ק בשם ר"ת.

ועוד הביא הב"י, שהמרדכי [סימן תש"ב וסימן תצ"א] כתב, שהמתנדב בבית הכנסת אינו עובר עד שיתבענו הגבאי, ואם תבעו הגבאי ומנע ממנו משכנו או דמים, עובר מיד, ואם לא תבעו הגבאי אינו עובר עד שיתבענו, דזה חשיב כמאן דלא קיימי עניים, שאם היו עניים היו תובעין אותו, אולם זהו רק היכא שהודיע לגבאי שהוא נדר צדקה, אבל אם לא הודיע לגבאי שהוא נדר צדקה, ואם היה מודיע לו היה תובעו עובר לאלתר בבל תאחר.

ואם נדר ליתן הוא בעצמו [ולא דרך הגבאי] צדקה לעניים, למי שירצה, עובר לאלתר, שהרי בידו ליתן להם, כיון שלא נדר ליתן לגבאי, ואינו יכול לומר שאינו רוצה ליתן לעני זה אלא לעני אחר, דא"כ יפטור עצמו לעולם, ורק אם נדר ליתן צדקה לעני מסוים אינו חייב ליתן עד שיבוא לפניו.

ונראה שהמרדכי חולק על ר"ת שלפי ר"ת הנודר צדקה היום לעניים אינו עובר בבל תאחר, כיון שדעתו לעשות עצמו כגזבר, והגזבר אינו עובר, גם הוא אינו עובר, והמרדכי חולק על סברא זו, ודעתו שעובר מיד, ורק אם התנדב לבית הכנסת או לגבאי אינו עובר לאלתר. [וקצת צ"ע שהב"י לא פירש להדיא שנחלקו בזה].

הרמ"א פסק וז"ל וכל זה בצדקה שיש בידו לחלקה בעצמו, אבל כשנודרין צדקה בבית הכנסת ליתנה ליד גבאי, או שאר צדקה שיש לו ליתן לגבאי, אינו עובר עליה אף על גב דעניים מצויים. אא"כ תבעו הגבאי ואז עובר עליה מיד אי קיימי עניים והגבאי היה מחלק להם מיד. ואם אין ידוע לגבאי, צריך הוא להודיע לגבאי מה שנדר, כדי שיוכל לתבעו ולא מקרי עניים מצויים אלא עניים הצריכים לחלק להם, אבל אם אין דרך לחלק להם מיד, לא מקרי עניים מצויים ואם אמר: אתן סלע לצדקה לפלוני, אינו עובר עד שיבא אותו עני, אף על גב דשאר עניים מצויים. עכ"ל

ונראה שדעת הרמ"א לפסוק כהמרדכי שבסתם צדקה שיש בידו לחלקה לעניים עובר בבל תאחר, ודלא כר"ן בשם ר"ת, והשו"ע לא הביא כלל דינים אלו, ומסתימת השו"ע משמע ג"כ שדעתו כהמרדכי דצדקה שאדם מפריש בסתם ולא פירש שהיא בשביל ליתנה מעט מעט חייב ליתנה מיד, ודלא כהמרדכי ודוק.

ומבואר בש"ך [סק"ו], שאם הגבאי תובעה ממנו, ויודע הנודר, שאינו זקוק לה, ויניחנה בידו ולא יתנה מיד לעניים, אינו עובר בבל תאחר.

וחכמים אומרים מונה י"ב חודש מיום ליום ואם נתעברה שנה נתעברה לו... הרמב"ם [פ"ב מהל' שמיטה ויובל הלכה א' ווהלכה ה"ה] פסק כדעת רבנן שמונה י"ב חודש מיום ליום, והשנה נתעברה למוכר.

אשה מה היא בבל תאחר מי אמרין הא לא מחייבא בראיה או דלמא הא איתה בשמחה א"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה...

הרמב"ם [פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ד], פסק דגם אשה בכלל בל תאחר ותמה הלח"מ דהא אביי סובר דאשה בעלה משמחה, ומשמע בסוגיא בקידושין [לד ע"ב] שהלכה כדעת אביי, וא"כ אינה בבל תאחר, ותירץ שדעת הרמב"ם שלהלכה אשה חייבת בשמחה, ואינו רק חיוב על בעלה, שכן היא משמעות דברי הרמב"ם [פ"א מהל' חגיגה הלכה א'] שכתב "והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך, ונשים חייבות במצוה זו" ומשמע שהיא חובה על האשה, והראב"ד שם השיג בזה"ל "א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה" אבל הקשה על דעת הכסף משנה [שם], שסובר שלדעת הרמב"ם אשה בעלה משמחה, [והרמב"ם לא הוצרך לפרש

את זה] דא"כ למה פסק שאשה עוברת בבל תאחר הרי היא אינה בשמחה, וכן הקשה על הראב"ד, שהשיג על הרמב"ם, ודעתו שאשה אינה חייבת בשמחה, דא"כ למה לא השיג על הרמב"ם כאן שפסק שאשה עוברת בבל תאחר. 3

ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום...

כתב השו"ע [סימן ש"ו ס"ז] הבכור, אפילו בעל מום, נאכל תוך שנתו. ומאימתי מונה לו, אם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד, והוא שידוע שכלו לו חדשיו, שהרי נראה לאכילה ביום לידתו. אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו, מונה לו מיום שמיני.

וכתב הט"ז [סק"ו], שהטעם שאסור להשהותו הוא כדי שלא יבוא בו לידי תקלה של גיזה ועבודה האסורה בבכור.

וכתב הש"ך [סק"ג], שכלו לו חדשיו היינו ט' חודשים לבהמה גסה, וה' חודשים לבהמה דקה.

דף ז'

אין מעברין השנה לפני ראש השנה ואם עיברה אינה מעוברת אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר...

כתב הרמב"ם [פ"ד מהל' קידוש החודש הי"ג] "יש לב"ד לחשב ולידע איזה שנה תהיה מעוברת בכל עת שירצה אפילו כמה שנים אבל אין אומרים שנה פלונית מעוברת אלא אחר ראש השנה הוא שאומרים שנה זו מעוברת, ודבר זה מפני הדחק, אבל שלא בשעת הדחק אין מודיעין שהיא מעוברת, אלא באדר הוא שאומרים שנה זו מעוברת, וחדש הבא אינו ניסן אלא אדר שני, אמרו לפני ראש השנה שנה זו שתיכנס מעוברת אינה מעוברת באמירה זו" עכ"ל.

וכתב בספר שקל הקודש [סק"צ ב] שמשמע שדעת הרמב"ם שמותר לב"ד לחשב ולידע איזה שנה תהיה מעוברת בכל זמן, אפילו שלא בשעת הדחק, אבל דעת רש"י ותוס' [סנהדרין יב ע"א] שגם לחשב אין מותר לב"ד אלא בשעת הדחק.

ובטעם שאסור לעבר את השנה קודם ראש השנה, כתב שם [סקצ"ד] שלדעת רש"י הוא כדי שלא ישכחו שעברו את השנה, ויבואו לזלזל בחמץ בפסח, ואחרי ראש השנה לא חששו שישכחו, ולדעת הרמ"ה הוא כדי שלא יאמרו אלול עיברו, ויבואו לזלזל בראש השנה וסוכות, ויאכלו ביו"כ אבל אם עיברו אחרי ראש השנה שאין שם מועדות לא חששו.

שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום...

ב ויש לציין שמהלח"מ עצמו [בפ"א מהל' חגיגה ה"א] נראה שמפרש שהרמב"ם פסק שאשה בעלה משמחה ולא כמ"ש כאן ואפשר שחזר בו מכח דברי הרמב"ם שבכאן.

הב"י [או"ח תכ"ט] הקשה, דבמגילה [לכ ע"א] איתא משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בהלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג, ומשמע שאין חיוב לדרוש קודם הפסח ל' יום, רק בפסח עצמו, ותירץ הב"י ג' תירוצים.

א. מה שכתוב שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, אין הפירוש שיש חובה ללמד את הלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, אלא שאם בא תלמיד לשאול בהלכות פסח, ותלמיד אחר בא לשאול בהלכות אחרות, מקדימין את זה שבא לשאול בהלכות פסח, שהוא שואל כענין וכתב שכן פירש הר"ן.

ב. עוד תירץ הב"י, שדיני פסח צריך ללמד את העם שלשים יום קודם, כי דיניה מרובין, ותלויים בהכנה קודם הפסח, וכגון טחינת החיטים, ואפיית מצה, והגעת כלים, וביעור חמץ, שאלו דברים שאי אפשר לעשותן בפסח. אבל עצרת וסוכות אין דיניהן מרובין, שבעצרת אין דינים יותר משארי ימים טובים, ובסוכות אע"פ שיש מצוות סוכה ולולב אין בהם הרבה דינים דאפילו סוכת גנב"ך ורקב"ש כשירה, ולולבים ואתרוגים רובם כשרים, וטירחת הסוכה והלולב אינה מרובה, ולזה אין צריך לשאול בהלכותיהם ל' יום קודם החג, ורק בפסח צריך לשאול ל' יום קודם הפסח.

ג. עוד תירץ הב"י, שדווקא בפסח צריך לשאול ולדרוש ל' יום, מפני קרבן פסח שעושין כל העם, כדי לבדוקו ממומין, ואע"ג שעכשיו אין לנו קרבן, כיון דבזמן שהיה קרבן התקינו שיהיו דורשין שלשים יום קודם, תקנה לא זזה ממקומה.

ונמצא שלפי התירוצ הראשון של הב"י, אין חובה ללמד את הלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח, רק שהשואל את הרב בהלכות פסח קודמו לשואל בהלכות אחרות, ולפי התירוצים האחרונים של הב"י, יש חובה ללמד את העם בהלכות פסח שלשים יום קודם הפסח, ולכל התירוצים בעצרת וסוכות אין חובה ללמד את העם ל' יום קודם לחג.

השו"ע [סימן תכ"ט] כתב שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום.

וכתב המ"א [סק"א] בשם הב"ח והמהרש"א [סוכה ט.], שהוא הדין בשאר ימים טובים, ודלא כהב"י.

וכן כתב המשנה ברורה [סק"א] בסתמא, אך הביא גם את דעת הב"י שהחיוב הוא רק בפסח. ובשם הגר"א כתב שבעצרת החיוב הוא רק מא' בסיון.

כתב המ"א, שעכשיו נוהגין לדרוש בשבת הגדול ובשבת שובה, והעיקר להורות לעם ה' דרכי ה' ללמד את המעשה אשר יעשו, והמהרי"ל היה דורש גם את הלכות סוכות בשבת שובה.

עוד כתב המ"א, שגם ביום טוב עצמו יש מצווה לדרוש בעניינו של יום כגון פסח ביציאת מצרים.

והמשנ"ב [סק"א], כתב שביום טוב עצמו צריך לדרוש בהלכותיו, ולא רק בעניינו של יום.

שישה עשר בניסן ראש השנה לעומר...

כתב השו"ע [יו"ד סימן רצ"ג סעיף א'], "אסור לאכול חדש מתבואת חמשת המינים עד שיקרב העומר, שהוא בט"ז בניסן, שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, והאידנא דליכא עומר אסור כל יום ט"ז, ובחוץ לארץ שעושין ב' ימים אסור כל יום י"ז, עד תחילת ליל י"ח".

וכתב הט"ז [סק"א], שעיסה שנילושה בשמרים של חדש אסורה כל העיסה, ולא מועיל כאן ביטול בשישים, משני טעמים א. משום שכל מילתא דעבידא לטעמא לא בטלא. ב. דאיסור חדש הוא איסור שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין לא בטל.

דף ח'

מר"העד יוהכ"פ לא היו עבדים נפטריין לבתיהן ולא משתעבדין

לאדוניהם אלא אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יוה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן...

הטורי אבן כתב שהטעם הוא משום שיש חשש שמא ב"ד לא יתקעו בשופר ביוה"כ, ויתברר למפרע שלא חל השחרור, ולכן אי אפשר להשתעבד בהן מספק, ואינם יכולים לחזור לבתיהן מספק.

אולם הדרך אמונה [פ"י מהל' שמיטה הי"ד בביאור הלכה] כתב, שמרש"י כאן [ד"ה לא] שכתב שהטעם שלא נפטרים לבתיהם הוא משום שכתוב תעבירו שופר והדר וקראתם דרור, משמע שאינו מכח ספק, אלא שהוא גזרת הכתוב, שאע"פ שהיובל חל בראש השנה ומאז אסור להשתעבד בעבדים, אינם חוזרין לבתיהן עד לאחר התקיעה ביוה"כ.

וכתב הדרך אמונה, שלפי"ז אפשר שהאדון מחויב לפרנס את עבדו עד יוה"כ.

